

KS. GRZEGORZ WOJCIECHOWSKI

STATUS PRAWNY KOŚCIOŁA METROPOLITALNEGO *SUI IURIS*

Metropolita *sui iuris*, zgodnie z kanonem 27, to „wspólnota chrześcijan powiązana hierarchią według prawa, którą jako *sui iuris* wyraźnie lub milcząco uznała najwyższa władza Kościoła”¹. Dlatego też należy odróżnić ją od instytucji metropolity w Kościele łacińskim czy też wschodnim². Podczas prac przedkodeksowych Komisja w sposób wyraźny wskazała, że Kościół metropolitalny *sui iuris* nie może być uważany jako kościelne prowincje (*ecclesiasticae provinciae*), gdyż jest to termin przysługujący metropolii w Kościele patriarchalnym lub arcybiskupim większym³.

1. RYS HISTORYCZNY

Ukształtowanie się figury metropolity *sui iuris* jest etapem ewolucji rozpoczętej w kościelnej strukturze wschodniej, sięga III wieku⁴. W trzech pierwszych wiekach kształtowała się władza ponadbiskupia, udzielona niektó-

Ks. dr GRZEGORZ WOJCIECHOWSKI – Katedra Prawa Katolickich Kościołów Wschodnich Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

¹ KKKW, kan. 27: „Coetus christifidelium hierarchia ad normam iuris iunctus, quem ut *sui iuris* expresse vel tacite agnoscit suprema Ecclesiae auctoritas, vocatur in hoc Codice Ecclesia *sui iuris*”.

² Zob. O. K h o r t y k, *Status prawny Kościoła Arcybiskupiego Większego*, Lublin 2006, s. 50-53.

³ Nuntia, 22 (1986), s. 115.

⁴ Zob. F. Claeys B o u a e r t, *Metropolitain*, DDC, kol. 875.

rym hierarchom celem lepszego sprawowania władzy pasterskiej, jak w przypadku apostołów Tytusa na Krecie (Tt 1, 5-9) i Tymoteusza w Azji Prokonsularnej (1 Tm 1, 3).

Zwiększenie znaczenia hierarchów mających władzę ponadbiskupią zostało dodatkowo wsparte ekspansją głoszenia Dobrej Nowiny nie tylko w wielkomiejskich ośrodkach (metropoliach), ale także na terenach wiejskich. Zasada *lex provinciae* regulowała administrację regionu w obrębie metropolii zarządzanych przez magistratów. Z drugiej strony *metropolis* była głównym miastem prowincji zarządzanym przez metropolitę⁵.

Układ administracji państwowej sprzyjał powstaniu instytucji kościelnych, gdzie odpowiedzialni za małe wspólnoty lokalne radzili się w różnych sprawach u odpowiedzialnych za wspólnoty miejskie (miasta metropolie). Zatem kościół filialny odwoływał się do „kościółki-matki”, który w rzeczywistości był cywilnym kościołem metropolii – prowincji⁶. W taki sposób biskup metropolii, zwany z czasem metropolitą, nabywał pewnego rodzaju wyższości nad współbiskupami tej samej prowincji. Na przykład w czasie synodu prowincjonalnego metropolita odgrywał w istotną rolę podczas otwarcia synodu czy też kontaktowania się z władzami świeckimi⁷. Zatem u podstaw władzy ponadbiskupiej metropolitów leżą podobne kryteria, jak w przypadku patriarchów⁸: apostołskość, misyjność oraz pozycja cywilna miejsca.

Od IV wieku w ramach struktur Kościoła na Wschodzie władzę sprawował biskup zwany metropolitą, który jednoczył biskupów miejsc leżących na jego terytorium zwanym prowincją kościelną. Sankcjonując ten stan rzeczy, Sobór w Nicei (325 r.) wskazuje w kanonie 4 liczbę konsekratorów podczas święceń biskupich, gdzie potwierdzenie tegoż faktu należy do biskupa metropolity⁹.

⁵ Zob. J. E l l u l, *Historia de las instituciones de la antigüedad: instituciones griegas, romanas, bizantinas y francas*, Madryt 1970, s. 387-388.

⁶ Zob. M. C o s t a l u n g a, *L'organizzazione in province e regioni ecclesiastiche*, „Ius Canonium” 22(1982), s. 750 n.

⁷ Zob. G. W o j c i e c h o w s k i, *Las competencias patriarcales en el derecho canónico oriental*, Lublin 2007, s. 27-30.

⁸ Zob. L. A d a m o w i c z, *Patriarcha we wschodnich Kościołach katolickich. Geneza urzędu i procedura jego obsadzania według Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*, [w:] „*Divina et humana*”. *Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Henrykowi Misztalowi z okazji 65 rocznicy urodzin*, red. W. Bar, Lublin 2001, s. 347 n.

⁹ Sobór Nicejski (325), kan. 4: „Jest rzeczą szczególnie ważną, aby biskup był konsekrowany przez wszystkich biskupów prowincji. Jeśliby to wymaganie napotykało na trudności z powodu pilnej potrzeby czy gdyby stała na przeszkodzie odległość, niech się zbierze w jednym miejscu przynajmniej trzech biskupów, zaopatrzonych w pisemne zezwolenie nie-

Znaczenie biskupów metropolii potwierdza również synod w Antiochii (341 r.), który w kanonie 9 obliuguje ich do sprawowania władzy pasterskiej w wymiarze pastoralno-administracyjnym nad całą prowincją¹⁰.

Kolejne Sobory potwierdzają znaczenie metropolity w kościelnej strukturze administracyjnej, na przykład Sobór Konstantynopoliński I (381 r.) w kanonie 2 w kwestii synodu prowincjonalnego¹¹ czy Sobór Chalcedoński (451 r.) w kanonie 19, zobowiązując biskupa prowincji do zwoływania dwa razy w roku synodu prowincjonalnego¹².

obecnych, i wówczas dokonają konsekracji. Potwierdzenie tego, co się stało, należy w każdej prowincji do biskupa metropolity” – tłumaczenie za: *Dokumenty Soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, układ i opracowanie A. Baron, H. Pietras, t. 1 (325-787), Kraków 2007, s. 29.

¹⁰ Synod w Antiochii (341), kan. 9: „Biskupi poszczególnych prowincji powinni zdawać sobie sprawę, że biskup zarządzający metropolią sprawuje pieczę nad całą prowincją, ponieważ do metropolii udają się wszyscy, którzy mają sprawy do załatwienia. Dlatego też postanowiono, że metropolita zajmuje pierwsze miejsce w godności i że inni biskupi, zgodnie z dawnym przepisem ustanowionym przez naszych poprzedników, niczego bez niego uczynić nie mogą, jedynie z wyjątkiem spraw dotyczących zarządzania podległych im miast i okolic [...]. Nie wolno mu jednak podejmować żadnych innych decyzji bez zgody biskupa metropolii, ten zaś nie może decydować o niczym bez zasięgnięcia opinii pozostałych” – tłumaczenie za: *Dokumenty Synodów od 50 do 381 roku. Synody i Kolekcja Praw*, układ i opracowanie A. Baron, H. Pietras, t. 1, Kraków 2006, s. 137.

¹¹ Sobór Konstantynopoliński I (381), kan. 2: „Biskupi należący do jednej diecezji nie powinni angażować się i wtrącać w sprawy Kościołów, które są poza granicami ich okręgów kościelnych; zgodnie z kanonami biskup Aleksandrii zajmuje się tylko sprawami Egiptu, biskupi Orientu zajmują się tylko Orientem, zachowane zostają przywileje przyznane kościołowi w Antiochii w kanonach nicejskich 14. Biskupi diecezji Azji czuwają jedynie nad sprawami dotyczącymi Azji, a biskupi Pontu nad tym, co dotyczy kościoła Pontu, biskupi diecezji Tracji nad tym, co dotyczy Tracji. Biskupi nie powinni bez specjalnego zaproszenia udzielać święceń ani wykonywać innych czynności swego urzędu poza obszarem swojej diecezji. Według tej zasady jest rzeczą jasną, że zgodnie z zaleceniami synodu w Nicei, władza synodu prowincji reguluje wszystkie sprawy tej samej prowincji. Co się tyczy kościołów Bożych znajdujących się wśród ludów barbarzyńskich, należy nimi zarządzać zgodnie z obyczajem przyjętym przez naszych ojców” – tłumaczenie za: *Dokumenty Soborów powszechnych*, s. 71, 73.

¹² Sobór Chalcedoński (451), kan. 19: „Doszło do naszych uszu, że w prowincjach nie odbywają się nakazane kanonami synody biskupów i z tego powodu są zaniedbywane liczne sprawy kościelne wymagające reformy. W związku z tym święty synod zarządził, by zgodnie z kanonami świętych Ojców, biskupi każdej prowincji zbierali się dwa razy w roku w miejscu wyznaczonym przez biskupa metropolitę i na bieżąco rozstrzygali aktualne sprawy. Biskupów, którzy się tam nie stawią, chociaż w swoich miastach żyją w dobrym zdrowiu i nie przeszkadza im żadne pilne i konieczne zajęcie, należy po bratersku upomnieć” – tłumaczenie za: *Dokumenty Soborów powszechnych*, s. 243.

Ta starożytna instytucja metropolity ukazuje, że pomimo powstania w obszarze Kościoła wschodniego innych instytucji hierarchicznych, znalazła miejsce dla metropolity *sui iuris*. Jest to struktura zinstytucjonalizowana, niezależna, znajdująca się poza terytorium Kościoła patriarchalnego, a ostatecznie nazwana Kościołem metropolitalnym *sui iuris*.

Motu proprio Cleri Sanctitatis z roku 1957 nie odnosiło się w sposób bezpośredni, tak jak to czyni aktualny kodeks, do instytucji metropolity *sui iuris*, poświęcając szczegółowe kanony w którymś z Tytułów. Dokument ten zawiera kanony dotyczące metropolity, które posłużyły Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego Wschodniego przy opracowywaniu aktualnego stanu prawnego.

2. AKTUALNY STAN PRAWNY

Aktualny status prawny metropolity *sui iuris* został zawarty w Tytule VI (rozd. V, kan. 155-173). Zgodnie z cytowanym już kanonem 27, metropolia *sui iuris* jest wspólnotą chrześcijan, powiazaną hierarchią według prawa, którą jako *sui iuris* wyraźnie lub milcząco uznała najwyższa władza Kościoła, a w aktualnym prawodawstwie jest nazywana Kościołem *sui iuris*¹³. Dlatego jedynie ta Najwyższa Władza może erygować, przekształcać, znosić oraz określać granice Kościoła metropolitalnego *sui iuris*¹⁴. Kościołowi temu przewodniczy metropolita, mianowany przez Biskupa Rzymu i wspomagany przez Radę Hierarchów¹⁵.

Metropolita *sui iuris* posiada władzę nad biskupami i pozostałymi chrześcijanami Kościoła, któremu przewodzi, i jest ona zwyczajna i własna, lecz na tyle osobista, że nie może on ustanowić wikariusza dla całego Kościoła metropolitalnego *sui iuris* i swojej władzy w odniesieniu do wszystkich spraw nie może nikomu delegować¹⁶.

¹³ Zob. przypis 1.

¹⁴ KKW, kan. 155 § 2: „Solius supremae Ecclesiae auctoritatis est Ecclesias metropolitanae sui iuris erigere, immutare et suppressere earumque territorium certis finibus circumscribere”.

¹⁵ KKKW, Kan. 155 § 1: „Ecclesiae metropolitanae sui iuris praest Metropolitae sedis determinatae a Romano Pontifice nominatus et a Consilio Hierarcharum ad normam iuris adiutus”.

¹⁶ KKKW, kan. 157 § 1; D. S a l a c h a s, K. N i t k i e w i c z, *Rapporti interecclesiali tra cattolici orientali e latini. Sussidio canonico-pastorale*, Roma 2007, s. 121.

Władza metropolity i Rady Hierarchów ma zakres terytorialny, tzn. jest ważnie wykonywana jedynie w granicach terytorium Kościoła metropolitalnego *sui iuris*¹⁷. Kanon ten nie przewiduje możliwości wykonywania ważnie władzy poza terytorium Kościoła, na mocy ewentualnego prawa partykularnego zatwierdzonego przez Biskupa Rzymu, jak w przypadku Patriarchów¹⁸ czy Arcybiskupów Większych¹⁹. Chociaż, jak dodaje Papieska Komisja do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego Wschodniego, dopuszcza się możliwość uregulowania tej kwestii po odpowiedniej decyzji Stolicy Apostolskiej²⁰.

Kościół metropolitalny *sui iuris* jest osobą prawną na mocy samego prawa²¹, a jego reprezentantem we wszystkich sprawach prawnych jest metropolita²².

Metropolita *sui iuris* jest mianowany przez Biskupa Rzymu²³ zgodnie z procedurą ustaloną w kanonie 168, który postanawia, że Rada Hierarchów w każdym przypadku przygotowuje listę przynajmniej trzech kandydatów najbardziej odpowiednich i następnie w tajemnicy przekazuje ją Stolicy Apostolskiej. Podczas sporządzania tej listy członkowie Rady Hierarchów mogą, jeśli uznają to za pożyteczne, zasięgnąć opinii niektórych prezbiterów lub innych chrześcijan o szczególnej mądrości, o aktualnych potrzebach Kościoła i o specjalnych przymiotach kandydatów do biskupstwa. I to właśnie członkowie Rady Hierarchów, którzy mają głos decydujący i są obecni, podejmują uchwałę bezwzględną większością głosów²⁴. Pozostawienie ostatecznej możliwości decyzji przy wyborze eparchy Papieżowi jest niezbywalnym prawem Biskupa Rzymskiego do interweniowania w poszczególnych wypadkach²⁵.

Po wyborze metropolita zobowiązany jest poprosić Biskupa Rzymskiego o paliusz, który jest znakiem władzy metropolitalnej i pełnej jedności Kościoła metropolitalnego *sui iuris* z Biskupem Rzymskim w terminie trzech

¹⁷ KKKW, kan. 157 § 1; zob. też Nuntia 22 (1986), s. 115.

¹⁸ KKKW, kan. 78 § 2.

¹⁹ KKKW, kan. 152.

²⁰ Nuntia 22 (1986), s. 124.

²¹ KKKW, kan. 921 § 2.

²² KKKW, kan. 157 § 3; S a l a c h a s - N i t k i e w i c z, dz. cyt., s. 121.

²³ KKKW, kan. 155 § 1.

²⁴ KKKW, kan. 166 § 2.

²⁵ OE, n. 9: „salvo inalienabili Romani Pontificis iure in singulis casibus interveniendi”.

miesiący, liczonych od święceń biskupich, albo – jeśli już był Biskupem – od intronizacji²⁶. Jednak przed nałożeniem paliusza metropolita nie ma prawa do zwołania Rady Hierarchów i święcenia biskupów²⁷. Metropolita *sui iuris*, jako głowa własnego Kościoła, rezyduje w głównym mieście, od którego posiada tytuł²⁸.

W eparchii sobie powierzonej metropolita *sui iuris* ma te same prawa i obowiązki, jak Biskup eparchialny²⁹. Jeśli chodzi o metropolitę *sui iuris*, to w Kościele, któremu przewodzi, oprócz praw przysługujących mu w ramach prawa wspólnego lub partykularnie ustanowionych przez Biskupa Rzymskiego, ma następujące kompetencje: wyświęcać i intronizować Biskupów swojego Kościoła w określonym czasie; zwoływać według norm prawa Radę Hierarchów, w dogodny sposób informować o sprawach do omówienia, jej przewodniczyć i przenosić, przedłużać, zawieszać i rozwiązywać; erygować trybunał metropolitalny; czuwać, aby wiara i dyscyplina kościelna były dokładnie zachowywane; odbywać wizytację kanoniczną w eparchiach, jeśli zaniedbuje ją Biskup eparchialny; mianować administratora eparchii, jeśli w ciągu ośmiu dni nie nastąpi wybór administratora eparchii lub jeśli przy wyborze nie zaistniały okoliczności wymagane w kan. 221 n. 4 do jego ważności, nominacja administratora eparchii przechodzi na metropolitę, a jeśli go nie ma lub wystąpiła jakaś przeszkoda, na Stolicę Apostolską³⁰; osobę prawnie przedstawioną na urząd lub wybraną – mianować lub zatwierdzać, jeśli Biskup eparchialny w czasie określonym przez prawo, nie stwierdziwszy przeszkody, tego nie uczynił, mianować ekonoma eparchialnego, jeśli Biskup eparchialny, upomniany, tej nominacji zaniedbał; wraz z Biskupami eparchialnymi i innymi, do których to należy, ogłaszać akta Biskupa Rzymskiego, chyba że Stolica Apostolska bezpośrednio to uczyniła, i troszczyć się, aby rozporządzenia, które są zawarte w tych aktach, były wiernie wypełnione³¹. Gdy zachodzi sprawa nadzwyczajna lub niosąca ze sobą specjalne trudności,

²⁶ KKKW, kan. 156 § 1.

²⁷ KKKW, kan. 156 § 2.

²⁸ KKKW, kan. 158 § 1.

²⁹ KKKW, kan. 158 § 2.

³⁰ KKKW, kan. 221 n. 4.

³¹ KKKW, kan. 159; D. S a l a c h a s, *Istituzioni di diritto canonico delle Chiese cattoliche orientali*, Roma 1993, s. 199-200.

Biskup eparchialny nie powinien zaniedbać wysłuchania metropolity, a metropolita – Biskupów eparchialnych³².

Na znak pełnej wspólnoty z Biskupem Rzymskim metropolita *sui iuris* powinien wspominać go w Boskiej Liturgii i nabożeństwach, zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych, i troszczyć się, aby czynili to wiernie również wszyscy Biskupi i inni duchowni jego Kościoła³³. Tym samym powinien on być wspomniany po Biskupie Rzymskim przez wszystkich Biskupów i pozostałych duchownych w Liturgii i nabożeństwach, podległych jego jurysdykcji³⁴.

Wśród kompetencji metropolity jest też obowiązek częstego spotkania się z Biskupem Rzymskim. Zgodnie z kanonem 208 § 2 powinien co pięć lat złożyć wizytę, o ile to możliwe – razem z wszystkimi biskupami Kościoła metropolitalnego *sui iuris*, któremu przewodzi³⁵.

Podczas wakansu stolicy metropolitalnej w Kościele metropolitalnym *sui iuris* administratorem zostaje biskup eparchialny tegoż Kościoła, najstarszy święceniami biskupami, który powinien jak najszybciej zawiadomić Biskupa Rzymskiego o zawakowaniu stolicy metropolitalnej. Tym samym na administratora Kościoła metropolitalnego *sui iuris* przechodzi władza zwyczajna metropolity, z wyjątkiem spraw, których nie można podejmować bez zgody Rady Hierarchów, z uwzględnieniem, że podczas wakansu nie należy niczego zmieniać³⁶.

W przypadku, gdy następuje przeszkoda w działalności stolicy metropolitalnej w tym Kościele, powinny być zachowane przepisy odnośnie do stolicy patriarchalnej, zgodnie z kanonem kan. 132 § 1, czyli przepisy odnoszące się do Patriarchy, odnoszą się także do Metropolity³⁷. Jeśli zaś chodzi o wakans stolicy eparchialnej Metropolity lub przeszkody w jej działaniu, powinny zostać zachowane kan. 221-233³⁸.

³² KKKW, kan. 160.

³³ KKKW, kan. 162.

³⁴ KKKW, kan. 161.

³⁵ KKKW, kan. 163; S a l a c h a s, dz. cyt., s. 200.

³⁶ KKKW, kan. 173 § 1.

³⁷ KKKW, kan. 173 § 2.

³⁸ KKKW, kan. 173 § 3.

3. ORGANY WSPOMAGAJĄCE METROPOLITĘ *SUI IURIS*

Władza metropolity *sui iuris* jest ściśle związana w zakresie władzy rządzenia z Radą Hierarchów, natomiast organem o charakterze doradczym jest Zgromadzenie metropolitalne. Metropolita *sui iuris* zwołuje Radę Hierarchów, przewodniczy jej, ustala kwestie, które należy rozważyć, tym samym może ją zawiesić, jak i rozwiązać.

Zgodnie z kanonem 164 § 1 „do Rady Hierarchów powinni zostać powołani wszyscy wyświęceni Biskupi tego Kościoła metropolitalnego *sui iuris*, i tylko oni, gdziekolwiek ustanowieni, z wyjątkiem tych, o których mowa w kan. 953 § 1, lub ukaranych karami kanonicznymi, o których mowa w kan. 1433 i 1434; Biskupi innych Kościołów *sui iuris* mogą być zaproszeni jedynie jako goście, jeśli wyrazi na to zgodę większość członków Rady Hierarchów”³⁹. Głos decydujący zatem podczas sesji rady mają tylko Biskupi eparchialni i koadiutorzy. Jeśli zaś chodzi o innych biskupów tegoż Kościoła, to także oni mogą mieć głos decydujący, ale „jeśli wyraźnie zostało to postanowione w prawie partykularnym”⁴⁰. Każda sesja Rady Hierarchów, na której odbyło się głosowanie, jest ważna, jeżeli jest obecna większa część Biskupów zobowiązanych do uczestnictwa w Radzie⁴¹. Jednakże dla ważności decyzji wymagana jest większość absolutna głosów obecnych w czasie sesji członków mających głos decydujący⁴².

Rada Hierarchów działa na podstawie statutów, w których stanowi się o sekretariacie, komisjach przygotowawczych, procedurze i innych środkach koniecznych do jej prawidłowej działalności⁴³. Statuty te powinny być przesłane Stolicy Apostolskiej, gdyż struktura tego kościoła jest podległa.

Kanon 170 wskazuje, że „Rada Hierarchów powinna się zbierać przynajmniej raz w roku oraz ilekroć wymagają tego specjalne okoliczności lub należy załatwić sprawy zarezerwowane w prawie wspólnym dla Rady Hierarchów lub dla przeprowadzenia których potrzebna jest zgoda tej Rady”. Zauważamy tu dwa typy zwołania Rady: zwyczajny – jeden raz w roku – i nadzwyczajny – gdy wymaga tego sytuacja (np. na podstawie kan. 167

³⁹ S a l a c h a s - N i t k i e w i c z, dz. cyt., s. 70.

⁴⁰ KKKW, kan. 164 § 2.

⁴¹ KKKW, kan. 166 § 1.

⁴² KKKW, kan. 166 § 2.

⁴³ KKKW, kan. 171.

i 168), kiedy należy załatwić sprawy Kościoła metropolitalnego *sui iuris* zarezerwowane tylko dla Rady oraz gdy jest potrzebna zgoda Rady.

Zadaniem Rady Hierarchów Kościoła Metropolitalnego *sui iuris* jest ustanawianie norm⁴⁴. Zakres władzy ustawodawczej wykonywany jest tylko i wyłącznie na terytorium danego Kościoła, w zakresie nie tylko przypisanym prawem wspólnym, ale także prawem partykularnym. Kodeks w wielu kanonach stwierdza, że Radzie przysługuje działanie zgodnie z *normas et leges ferendi*. Promulgowanie norm i publikowanie decyzji Rady Hierarchów jest kompetencją Metropolity; tym samym wykonuje on władzę administracyjną. Do innych zadań Rady Hierarchów i metropolity należy troska o potrzeby pastoralne chrześcijan, o wzrost ich wiary, o rozwój wspólnej działalności pastoralnej celem podniesienia obyczajów, a także o zachowanie własnego obrządku i wspólnej dyscypliny kościelnej⁴⁵.

Innym organem pomocniczym metropolity *sui iuris* jest Zgromadzenie Metropolitalne. Tak jak w Kościołach patriarchalnych, jest ono organem tylko doradczym, ale przy Radzie Hierarchów odgrywa ważną rolę w życiu całego Kościoła metropolitalnego *sui iuris*.

Zgodnie z kanonem 172: „w Kościołach metropolitalnych *sui iuris* powinno istnieć zgromadzenie metropolitalne i należy je zwoływać przynajmniej raz na pięć lat”. Swoją działalność opiera na kanonach poświęconych zgromadzeniu patriarchalnemu zgodnie z kan. 140-145, gdyż – jak wynika z kanonu 172 – „zawarte tam postanowienia dotyczące patriarchy odnoszą się do Metropolity”.

Zgromadzenie metropolitalne zwołuje sam metropolita *sui iuris*. Należy je zwołać w sprawach ważnych, dotyczących form apostolatu, zarządu oraz całej dyscypliny kościelnej, z uwzględnieniem dobra wspólnego nie tylko danej metropolii *sui iuris*, lecz także dobra wszystkich obrządków lub Kościołów *sui iuris* znajdujących się na jej terenie⁴⁶. Zgromadzenie metropolitalne powinno być zwoływane przynajmniej raz na pięć lat lub wtedy, gdy metropolita *sui iuris* uzna to za stosowne⁴⁷. Metropolita sam zwołuje zgromadzenie metropolitalne, przewodniczy mu i go rozwiązuje. Wyznacza przewodniczącego, który pod jego nieobecność przewodniczy zgromadzeniu. Jeśli stolica metropolitalna wakuje, zgromadzenie, na mocy prawa, zostaje zawie-

⁴⁴ KKKW, kan. 167; S a l a c h a s - N i t k i e w i c z, dz. cyt., s. 70.

⁴⁵ KKKW, kan. 169.

⁴⁶ KKKW, kan. 140.

⁴⁷ KKKW, kan. 141.

szone do czasu, gdy nowy metropolita podejmie w tej sprawie odpowiednie decyzje⁴⁸. Do udziału w zgromadzeniu metropolitalnym na mocy prawa są zobowiązani wszyscy biskupi eparchialni, jak również biskupi zrównani z nimi (np. biskupi tytularni), przewodniczący (prezes) konferencji monastycznych, przełożeni generalni instytutów życia konsekrowanego, przełożeni klasztorów niezależnych, rektorzy katolickich uniwersytetów, rektorzy wyższych seminariów, jeden z prezbiterów każdej eparchii zatrudniony w pracy duszpasterskiej, jeden z zakonników pracujących na terenie patriarchatu oraz dwóch świeckich. Statuty zgromadzenia mogą przewidzieć większą liczbę uczestników. Wszyscy powołani na zgromadzenie, a nie przeszkodzeni, powinni wziąć udział w sesjach zgromadzenia. Biskupi eparchialni mogą delegować swoich zastępców⁴⁹. Przedstawiciele innych obrządków, zaproszeni do udziału w zgromadzeniu metropolitalnym, biorą w nim udział zgodnie z postanowieniami statutów zgromadzenia. Do udziału w zgromadzeniu mogą być zaproszeni, ale tylko w roli obserwatorów, przedstawiciele Kościołów niekatolickich⁵⁰. Tylko metropolita określa sprawy, które mają być dyskutowane na zgromadzeniu patriarchalnym. Wierni świeccy także mają prawo przedstawić swoje problemy, które mogą być przedmiotem dyskusji na zgromadzeniu metropolitalnym. Metropolita powinien zatroszczyć się wcześniej o powołanie komisji i innych zespołów konsultacyjnych, aby wszystkie sprawy zostały w odpowiednim czasie przesłane do uczestników zgromadzenia⁵¹. Zgromadzenie metropolitalne powinno mieć swój statut, zatwierdzony przez Radę Hierarchów, zawierający normy określające zadania zgromadzenia, jak również środki prowadzące do osiągnięcia właściwego celu⁵².

4. STAN FAKTYCZNY

Zgodnie z *Annuario Pontificio*, obecnie wśród katolickich Kościołów wschodnich istnieją trzy Metropolie *sui iuris*:

1. Metropolia Etiopska (Metropolia Addis Abeba w Etiopii). Początki tej wspólnoty sięgają XVI wieku, kiedy to portugalscy jezuici doprowadzili do

⁴⁸ KKKW, kan. 142 § 1 i 2.

⁴⁹ KKKW, kan. 143 § 1 i 2.

⁵⁰ KKKW, kan. 143 § 3 i 4.

⁵¹ KKKW, kan. 144 § 1 i 2.

⁵² KKKW, kan. 145.

unii Etiopskiego Kościoła Prawosławnego z Rzymem. Jednak – po wewnętrznych nieporozumieniach i rozwiązaniu unii – przez 200 lat Etiopia była niedostępna dla misjonarzy katolickich. Kiedy władcą został Menelika II, w roku 1889 misjonarze katoliccy, lazaretanie i kapucyni zostali wpuszczeni do kraju. Okres okupacji włoskiej sprzyjał odnowieniu ducha katolickiego obrządku wschodniego. Obecna struktura powstała w roku 1961, kiedy erygowano biskupstwo w Addis Abebie, wraz z sufraganiami w Asmarze i Adigracie⁵³.

2. Metropolia Rusińska (Metropolia Pittsburg w Stanach Zjednoczonych). Pierwotnym terenem tego Kościoła była zachodnia Ukraina (Zakarpacie), wschodnia Słowacja i zachodnia Rumunia. W IX wieku, gdy większość tego prawosławnego obszaru dostała się pod kontrolę katolickich Węgier, wielu kapłanów przeszło do Kościoła katolickiego. Owocem tego było podpisanie trzech mniejszych unii (1646 – w Użhorodzie, 1664 – w Mukaczewie, 1713 – w Maramureszu), zwanej Unią Użhorodzką z 1664 roku. Jednak brak wewnętrznych struktur wschodnich nie pomógł w tworzeniu Kościoła Rusińskiego. Wewnętrzne konflikty administracyjne, a z czasem okres II wojny światowej i komunizmu rozproszył wspólnotę rusińską. Wielu Rusinów wyemigrowało do Ameryki Północnej, gdzie dzisiaj stanowią liczną diasporę⁵⁴.

3. Metropolia Słowacka (Metropolia Presov w Słowacji). Jest to najmłodsza wspólnota o statusie metropolitalnym *sui iuris*. Wyłoniła się ona ze wschodniego Kościoła Rusińskiego, a podział administracyjny po II wojnie światowej i okres komunizmu uniezależniły ją na terytorium byłej Czechosłowacji i – po upadku komunizmu – Słowacji. W roku 2008 została podniesiona do rangi Kościoła metropolitalnego *sui iuris*, z siedzibą w Preszowie⁵⁵.

Ta wschodnia struktura administracyjna ukazuje bogactwo katolickiego Kościoła powszechnego. W ogólnej strukturze administracyjnej katolickiego Kościoła wschodniego Metropolia *sui iuris* znajduje się na trzecim miejscu, ale w perspektywie zawsze daje możliwość przekształcenia w Kościół Arcybiskupi Większy.

⁵³ R. G. R o b e r s o n, *Chrześcijańskie Kościoły wschodnie*, Kraków 2005, s. 181-182; zob. też: *Annuario Pontificio per l'anno 2009*, Città del Vaticano 2009, s. 1167.

⁵⁴ R o b e r s o n, dz. cyt., s. 197-200; *Annuario Pontificio 2009*, s. 1170.

⁵⁵ R o b e r s o n, dz. cyt., s. 212-214; *Annuario Pontificio 2009*, s. 1170.

THE LEGAL STATUS
OF THE METROPOLITAN *SUI IURIS* CHURCH

S u m m a r y

The Eastern Catholic Church as a hierarchical structure demonstrates the existence of the *sui iuris* metropolity. The very notion of a *sui iuris* metropolitan, according to the current Eastern Code of 1990, points to a community of Christians subject to a hierarchy. This community was explicitly or tacitly acknowledged at some point by the highest authorities of the Church (Canon 27). Therefore, a *sui iuris* metropolity should be distinguished from another metropolitan institution within the Latin or Eastern Church. A *sui iuris* metropolity is not a church province (*ecclesiasticae provinciae*), because this term is reserved for a metropolity in a patriarchal church or a major archbishop's church, but a structure whose institutional autonomy is guaranteed by its founding act. A metropolitan *sui iuris* church is then a legal person established by the power of law and the metropolitan is its legal representative in all legal matters. The *sui iuris* metropolitan is appointed by the Bishop of Rome, who is supported by such bodies as the Council of Hierarchs and Metropolitan Assembly. At present, there are three such churches: Ethiopian, Ruthenian and Slovakian.

Translated by Tomasz Palkowski

Słowa kluczowe: kościół wschodni, kościoły *sui iuris*, metropolita, metropolita *sui iuris*.

Key words: Eastern Church, *sui iuris* churches, metropolitan, *sui iuris* metropolitan.